

Programul iconografic al sistemului de boltire a paraclisului Sf. Ioan cel Nou de la mănăstirea Bistrița

CZU: 94:247(498)

Emil DRAGNEV

Paraclisul Sf. Ioan cel Nou, plasat la al doilea nivel al turnului-clopotniță, edificat de către Ștefan cel Mare în 1498, a fost decorat cu picturi murale la o dată necunoscută. S-a presupus că ar fi fost realizate la scurt timp după edificare, cca a.1500 (E. Firea), în a doua domnie a lui Petru Rareș, 1541-1546 (C. Costea), sau chiar pe timpul fiului său Ștefan, 1551-1552 (S. Ulea). Imposibilitatea identificării celor trei voievozi din partea conservată a tabloului votiv face dificilă tranșarea acestei probleme. Ținând cont de dimensiunile mici ale paraclisului și de forma patrulateră, determinată de planimetria turnului în care a fost încadrat, dar pentru care s-a voit să se urmeze o tematică iconografică elaborată pentru bisericile cu spații mult mai generoase, soluția la care s-a recurs a fost o amalgamare a subiectelor și ciclurilor tipice pentru altar, naos și pronaos într-un singur spațiu. Acest lucru îl observăm și în sistemul de boltire, care se reduce aici la arcele mari, ce se sprijină pe console, pandantivi și calota semisferică, deci lipsind: tamburul turlei, sistemul de arce piezișe, însoțit de timpanele pe care le configurează și un rând suplimentar de pandantivi. În centrul calotei este figurat Pantocratorul, înconjurat de patru medalioane, în care sunt reprezentați, pe axul vest – est, Cel-vechi-de-zile și Tronul Hetimasiei cu porumbelul Sf. Duh, integrând, astfel, figura Pantocratorului într-o imagine a Sf. Treimi, și doi arhangheli, pe axa nord – sud. Cercul cu reprezentarea Pantocratorului emană patru raze în care apar fețele Tetramorfului, iar de fiecare parte a lor – serafimi și heruvimi. Astfel, urmărim o sinteză între reprezentările din calote, primul registru al tamburului și arcul triumfal, așa cum s-au constituit la ctitoriile bisericesti ale lui Ștefan cel Mare de la curțile de la Hârlău, Dorohoi, Popăuți-Botoșani și la cea a mănăstirii Neamț. În al doilea registru din calotă, pe axa estică, apare imaginea Maicii Domnului tronând flancată de îngeri, care preia locul celei din conca absidei altarului, absentă aici, și alternarea sinaxelor de îngeri cu figuri ale profeților veterotestamentari, conturate de arce pictate. Alți profeți mai apar în consolele

imitate ale acestor arce. În acest caz, sunt întreșesute registrele puterilor cerești cu cel al profeților. Reprezentarea sinaxelor îngerești denotă clare trăsături de diferențieri pe cete (în unele îngerii sunt încoronați, în veșminte regale, în altele poartă coifuri și armuri etc.), așa cum vedem la Dorohoi și Popăuți-Botoșani și, mai târziu, la Probota. În pandantivi sunt, tradițional, prezența evangheliștii. Registrul evangheliștilor, tipic pentru bisericile moldovenești, este deplasat pe intradosurile arcelor mari. În lipsa de spațiu, ciclul care a fost „sacrificat” pare a fi cel al *Dodecaortoului*. În registrele mediane ale zidurilor sunt reprezentate scene din *Viața Sf. Ioan cel Nou* și *Pătimirile lui Hristos*, iar în cel al teoriei sfinților – părinții cuvioși. Privit în general, programul iconografic al paraclisului Sf. Ioan cel Nou pare a deriva din cele ale ctitoriilor ștefaniene din a doua jumătate a ultimului deceniu al secolului al XV-lea (Hârlău, Dorohoi, Popăuți-Botoșani, Neamț).